

Liikunnan ja urheilun talouden kokonaisvolyyymi yli kolme miljardia euroa

Liikunnan talouden volyyymi oli vuonna 2018 vähintään kolme miljardia euroa tarkasteltaessa alan rahoitusta. Luku on 4,5–4,6 miljardia, kun tarkastelussa on tavaroiden ja palvelujen tarjonta. Laskelmien pitäisi periaatteessa antaa sama tulos. Miksi näin ei käy? Ensinnäkin liikunnan talousluvut on koottava eri lähteistä, jotka eivät ole yhteismitallisia. Suurin selittäjä ovat kuitenkin liikunta-alan sisäiset rahavirrat: sama euro kirjautuu tilastoihin usein moneen kertaan.

LIIKUNNAN TALOUDEN VOLYYMI oli rahoittajan näkökulmasta laskien yhteensä noin 3,05 miljardia euroa. Rahoittaja voi ensinnäkin olla joko liikuntaa eri syistä tukeva toimija, kuten valtio, kunta tai yritys. Myös tuotteiden ja palveluiden ostajat ovat rahoittajia. Palvelujen ja tavaroiden tuotantoa tarkasteltaessa talouden volyyymi on noin 4,54 miljardia euroa. Rahoituksen rakenne selviää taulukosta 1 ja tarjonnan taulukosta 2.

Samaan lopputulokseen ei päästä, koska tilastot ovat vajavaisia ja erimittaisia. Lisäksi tuotannon arvon määrittämiseen sisältyy metodinen ongelma. Käsiteltäessä ta-

varoiden tai palvelujen tuotantoa, osa rahavirroista lasketaan kahteen tai useampaan kertaan. Liikunta-alalla toimivien yritysten, järjestöjen ja seurojen liikevaihtoihin sisältyy lukuisa määrä liikuntasektorin sisäisiä liiketoimia. Perhe voi esimerkiksi maksaa seuralle lapsen harjoittelukuluja, joista osan seura tilittää liikuntapaikan ylläpitäjälle. Kuluttaja saattaa ostaa kuntosalilta personal trainer -palveluita, jotka kuntosali tilaa alihankkijanaan toimivalta PT-ohjaajalta. Liikunnan talouden rahoituksen ja tuotannon välinen erotus kertoo suuruusluokkana, paljonko rahaa kiertää liikuntasektorin sisällä.

Miten liikunnan talouden volyyymi on kehittynyt?

Vuotta 2005 koskevassa selvityksessä liikunnan talouden volyymiksi saatiin sekä kulutuksen ja rahoituksen että tuotannon näkökulmasta laskien noin 3,2–3,4 miljardia euroa. Luku on indeksikorjattu vuoden 2018 raharvoon. Liikunnan talouden volyyymi näyttäisi siten jopa supistuneen.

Edellisessä selvityksessä liikunta rajattiin kuitenkin laajemmin kuin uudessa raportissa. Liikunnan talouden piiriin sisältyivät kulutuksen ja tuotannon osalta veneily, metsästyks ja kalastus sekä urheiluveikkaus. Niistä on

Taulukko 1. Liikunnan rahavirrat: rahoituksen näkökulma (M€, luvut pyöristetty lähimpään kymmeneen miljoonaan euroon).

Rahoittaja	Rahoitus M€
OKM, tuki liikunnan kansalaistoimintaan, huippu-urheiluun, liikunnallisen elämäntavan edistämiseen sekä liikunnan ja urheilun suurtahtumiin	70
OKM, liikunnan valtionosuudet kunnille	20
Kunnat, oman toiminnan nettorahoitus (550,6 M€), josta vähennetty seura-avustukset (53,9 M€)	500
Kuntien liikunta-avustukset seuroille ja muille toimijoille	50
Valtio, koulujen liikunnanopetus	30
Kunnat, koulujen liikunnanopetus	60
Kotitalouksien kulutus: liikuntavaatteet ja -välineet, palvelut	1 240
Yritykset, työpaikkaliikunnan tuki	440
Yritykset, urheilun sponsorointi	160
TV-yhtiöt, televisiointioikeudet	20
Liikunnan investointien rahoitus (sisältää valtion investointituen)	300
Liikuntavälineiden ja tarvikkeiden vienti	160
Yhteensä	3 050

Taulukko 2. Liikunnan rahavirrat: liikuntavälineiden, -tarvikkeiden ja palvelujen tuotannon näkökulma.

Käyttäjä	Palvelujen ja tavaroiden tuotanto, M€
Kunnat, palvelujen volyyymi ¹ , josta tulorahoituksella n. 160M€	670
Kunnat, koulujen liikunnanopetuksen järjestäminen	90
Yritykset, vähittäiskaupan arvo, vaatteet, jalkineet	710
Yritykset, vähittäiskaupan arvo, liikuntavälineet,	420
Liikunnan lajiliitot, menot	160
Seurat, arvio menoista	800
Liigat ja sarjat, liikevaihto, tulojen perusteella tehty arvio	200
Yritykset, liikunnan palvelujen liikevaihto	1 180
Liikunnan investointien toteutus ²	300
Yhteensä	4 530

1 Palvelujen volyymistä vähennetty liikunta-avustukset järjestöille.

2 Investointien rahoitukseen perustuva arvio.

Kuvat: Antero Aaltonen, Jouko Kokkonen (oik.ylh.)

vuotta 2018 käsittelevässä selvityksessä lyhyt yleiskatsaus, mutta näitä liikunnan taloutta sivuavia alueita ei ole otettu mukaan varsinaisiin laskelmiin.

Liikunnan ja urheilun piiri on tuoreessa selvityksessä rajattu tiukemmin liikunnan

palvelujen sekä liikuntavälineiden ja tarvikkeiden tuotantoon, kauppaan ja kulutukseen. Liikuntaan liittyvä ammatillinen koulutus on rajattu varsinaisesta laskelmasta pois, mutta mukana on koulujen liikunnanopetus.

Liikunnan talouden volyymia voi verrata kulttuurin talouteen, jota tilastokeskus on seurannut satelliittikirjanpidon avulla. Vuonna 2018 kulttuurin talouden volyymi oli noin 6,7 miljardia euroa. Liikunnan talouden volyymi oli siis liki puolet pienempi kuin kulttuurin.

Liikunnan ja urheilun maksajat I: valtio ja kunnat

Valtio tuki vuonna 2018 liikuntaa ja urheilua opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) kautta noin 170 miljoonalla eurolla. Liikunnan kansalaistoiminnassa OKM avusti pääosin liikunnan valtakunnallisia järjestöjä, minkä lisäksi se jakoi noin neljä miljoonaa euroa seuratukena. Liikunnan yhdenvertaisen saavutettavuuden määräraha suuntautui suurimmaksi osaksi liikuntapaikkarakentamiseen. OKM tuki myös kuntien liikuntatoimintaa, liikunnan koulutuskeskuksia, huippu-urheilua ja liikuntatutkimusta.

Eri ministeriöt rahoittivat lisäksi liikuntaa tukevia hankkeita tai toimijoita. Tarkkaa lukua ei löydy tilastoista, mutta Valtion liikuntaneuvoston kokoamien tietojen perusteella tukitaso oli vähintään noin 160 miljoonaa euroa vuodessa.

Valtio käytti liikunnan ja urheilun rahoittamiseen yhteensä 330 miljoonaa euroa. Kolikon toinen puoli on se, että valtio sai takaisin yhteensä noin 500 miljoonaa euroa veikkaustuottoina ja verotuloina. Valtio keräsi urheiluun ja hevosurheilun veikkaustuottoja yhteensä noin 170 miljoonaa euroa. Arpajaisvero sen kassaan tuli urheiluveikkauksesta ja totosta noin 50 miljoonaa euroa. Liikunnan palvelujen ja välineiden myynnistä kertyi arvonlisäveroa vähintään noin 330 miljoonaa euroa.

Kuntien tehtävänä on liikuntalain perusteella liikunnan yleisten edellytysten takaaminen kuntalaisille, mikä

tekee niistä palvelujen tuottajia. Käytännössä kunnat rakentavat ja ylläpitävät liikunnan infrastruktuuria – lähinnä liikuntapaikkoja. Lisäksi ne tarjoavat liikuntaryhmiä ja tukevat paikallisia liikuntajärjestöjä. Kunnat järjestävät liikun-

nan palveluja noin 670 miljoonalla eurolla ja maksavat itse niistä noin 500 miljoonaa. Loppuosan kuluista kattavat valtionavustukset ja käyttäjiltä perittävät maksut.

Liikunnan talouteen liittyvänä valtio ja kunnat perivät tulo- ja kunnallisveroina hyvin karkeasti arvioiden noin 70 miljoonaa euroa. Summasta suurin osa päättyi kunnille. Kuntien osalta laskelmista puuttuvat muun muassa yhteisö- ja kiinteistöverot, mutta ne eivät juurikaan muuttaisi laskelman lopputulosta. Kunnat ovatkin selvästi liikunnan talouden nettomaksajia.

Tätä laskelmaa ei ole esitetty sen tueksi, että liikuntaa pitäisi rahoittaa julkisista varoista yhtä paljon, kuin mitä se tuottaa valtiolle ja kunnille tuloja. Tavoitteena on vain selvittää liikunnan talouden rahavirtojen juoksua, ja karsoittaa valtion ja kuntien eurokulkujen eroja.

Liikunnan ja urheilun maksajat II: kotitaloudet ja yritykset

Kotitaloudet rahoittavat liikuntaa suoraan ostamalla liikuntavälineitä ja tarvikkeita sekä liikuntapalveluita. Lisäksi ne tukevat seurojen ja joukkueiden toimintaa tekemällä vapaaehtoistyötä, mutta sen arvoa ei tässä selvityksessä ollut mahdollista laskea. Lisäksi kotitaloudet tukevat liikuntaa ja urheilua epäsuorasti maksamalla veroja, pelaamalla Veikkauksen rahapelejä ja tilaamalla maksullisia urheilukanavia.

Kotitalouksien liikunnan kulutusmenot selviävät täsmällisimmin Tilastokeskuksen toteuttamista kotitalouksien kulutustutkimuksista, joista viimeisin koskee vuotta 2016. Sen mukaan liikunnan palvelujen kulutus oli yhteensä 360 miljoonaa euroa. Polkupyöriä ja liikuntavälineitä ostettiin yhteensä 530–560 miljoonaa eurolla. Kotitalouksien liikunnan kokonaiskulutus oli siten vuonna 2016 (vuoden 2018 hintatasoon muutettuna) yhteensä 890–910 miljoonaa euroa. Tulos vaihtelee hieman käytetyn indeksin mukaan.

Liikunta ja urheilu työllistivät suomalaisia vuonna 2018 noin 25 000 henkilötyövuoden verran.

Luvusta puuttuvat urheiluvaatteet ja osa jalkineostoista, joita vuotta 2016 koskevassa tutkimuksessa ei ole ilmoitettu. Kulutuksen kokonaismäärä nousee 1 240–1 280 miljoonaan euroon, kun siihen lisätään arvio urheiluvaatteiden ja jalkineiden kulutuksesta vuoden 2012 tietojen pohjalta. Luku lienee hieman liian alhainen, koska se ei tavoita kulutuksen volyymin todennäköistä kasvua vuosina 2017–2018.

Olympiakomitean henkilöstöliikuntabarometrin mukaan yritykset tukivat vuonna 2017 henkilöstön liikuntaa keskimäärin 266 eurolla työntekijää kohden. Luku perustuu yritysten ilmoittamiin muistinvaraisiin arvioihin. Selvityksessä tuki on pyörästetty alaspäin 200 euroon, koska arvion on oletettu koskevan kokoaikaisia työntekijöitä. Jos vuonna 2017 kaikki noin 2,2 miljoonaa työssä käyvää saattoivat nauttia 200 euron tuesta, henkilöstön työnantajalta saaman liikuntatuen arvo oli yhteensä noin 440 miljoonaa euroa.

Liikunta- tai kulttuuriseteleitä työnantajien käyttöön tarjoavien yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli vuonna 2018 hieman alle 80 miljoonaa euroa. Summa oli huomattavasti pienempi kuin Olympiakomitean kyselytutkimukseen perustuva arvio työnantajien tuesta henkilöstönsä liikunnalle. Juuri valmistuneessa selvityksessä ei ollut mahdollista selvittää, mitä muita reittejä työnantajat työntekijöitään mahdollisesti tukivat.

Liikuntaetuuksien lisäksi yritykset sponsoroivat urheilua vuonna 2018 yhteensä 155 miljoonalla eurolla. Sponsorimarkkinat ovat viime vuosina kasvaneet tasaisesti. Vuonna 2015 markkinoiden volyymi oli 134 miljoonaa euroa, ja se on vuoteen 2019 mennessä noussut 160 miljoonan euroon.

Tavaroiden ja palvelujen tuottajat

Urheilu- ja liikuntaseurojen talouden volyymi arvioitiin selvityksessä noin 800 miljoonaksi euroksi. Rahataloudesta valtaosa keskittyy suurimmille seuroille. Noin 70 prosenttia seuroista on pieniä, alle 150 jäsenen yhdistyksiä, joiden toiminta perustuu pääasiassa vapaaehtoistyöhön.

Valtakunnallisista järjestöistä keskeisen ryhmän muodostivat 56 lajiliittoa, joilla talouden volyymi oli tarkasteluvuonna lähes 160 miljoonaa euroa, ja ne työllistävät yli 500 kokoaikaista työntekijää. Myös lajiliitot ovat taloutensa ja toimintansa suhteen hyvin heterogeeninen ryhmä: muutama suuri lajiliitto vastaa suurimmasta osasta alan talouden volyyymia.

Niin liikunnan ja urheilun valtakunnalliset järjestöt kuin suurimmat urheiluseurat pyrkivät toimimaan ammattimaisesti. Niiden toiminta perustuu vahvemmin

palkattujen työntekijöiden panokseen kuin pienempien toimijoiden.

Tarjontapuolella keskeisen toimijajoukon muodostavat liikuntavälineitä ja -tarvikkeita sekä liikunnan palveluja tarjoavat yritykset. Tilastokeskuksen yritystilastojen mukaan niitä oli vuonna 2018 yhteensä 5 000. Luku on hieman epätarkka, koska osa alalla toimivista yrityksistä on ilmoittanut toimialakseen jonkin muun kuin liikuntaan liittyvän toiminnan. Toisaalta liikunta-alan tilastoissa on yrityksiä, jotka tuottavat muitakin kuin liikuntaan liittyviä tavaroita tai palveluja. Yrityspohjaisen toiminnan kerryttämä liikunnan talouden kokonaisvolyyymi oli vuonna 2018 noin 2,8 miljardia euroa. Liikunnan palveluja tuottavien yritysten osuus oli tästä noin 1,2 miljardia euroa.

Yritystilastoista selviää myös tukku- ja vähittäiskaupan yritysten toiminnan volyyymi. Vähittäiskaupan luvut eivät kuitenkaan ilmaise sen kokonaislaajuutta, koska liikunta- ja urheiluvälineitä myydään myös muissa liikkeissä. Muoti- ja urheilukauppa ry:n keräämien tietojen mukaan vähittäiskaupan arvonlisäverollinen myynti oli vuonna 2018 noin 1,1 miljardia euroa. Lukuun sisältyy myös ulkomailta tuleva postimyynti.

Liikunta-ala työllistäjänä

Liikunta ja urheilu työllistivät suomalaisia vuonna 2018 noin 25 000 henkilötyövuoden edestä. Lukuun sisältyvät seuroissa ja järjestöissä toimivat, liikunta-alan yritysten työntekijät, kuntien liikuntatoimissa työskentelevät sekä koulujen liikunnanopettajat. Luku on vähimmäisarvio, sillä siitä puuttuu liikunnan järjestöjen osa-aikaisten työntekijöiden työpanos. Eurostat-tilastojen mukaan liikunta-alalla oli samaan aikaan yli 30 000 työntekijää. Huomattavasti Tilastokeskuksen ilmoittamia henkilötyövuosia suurempi luku kertoo alan työllistävän paljon osa-aikaisia työntekijöitä.

Tilastojen perusteella liikuntavälineiden ja polkupyörien tuotannon ja kaupan merkitys työllistäjänä heikkeni hieman vuosina 2013–2019. Työllistävä vaikutus laski noin 300 henkilötyövuotta (5 900 → 5 600 htv). Samaan aikaan liikunnan palvelujen henkilötyövuosien määrä kasvoi. Vuonna 2013 liikunnan palvelut työllistivät yksityisellä sektorilla noin 7 100 henkilötyövuoden edestä, ja vuonna 2019 määrä oli noussut 7 700 henkilötyövuoteen.

TIMO ALA-VÄHÄLÄ, FT

projektitutkija
Liikuntatieteellinen Seura
timo.ala-vahala@lts.fi

Liikuntatieteellinen Seura ja Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuslaitos KIHU toteuttivat vuosina 2020–2021 hankkeen, jossa selvitettiin liikunnan talouden volyyymia vuonna 2018. Raportin kirjoittamiseen osallistuivat KIHUsta tukijat Jari Lämsä, Jarmo Mäkinen ja Sanna Pusa ja LTS:sta projektitutkija Timo Ala-Vähälä.

 Timo Ala-Vähälä, Jari Lämsä, Jarmo Mäkinen, Sanna Pusa. Liikunnan talous Suomessa vuonna 2018. www.lts.fi/tutkittua-sovellettua/tutkittua/liikunnan-talous